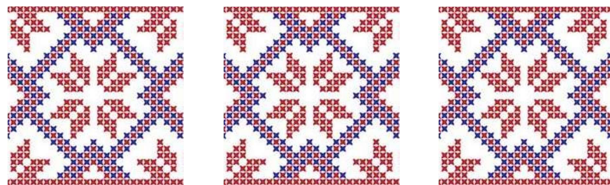

Text, textil, kontext

interdisciplinární kolokvium

11.–13. června 2025

PhDr. Věra Brožová, Ph.D., Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova
Výuka ženských ručních prací na základním stupni škol v letech 1870–1914

Příspěvek se zaměří na problém vyučování ženským ručním pracím v obecných a měšťanských školách v poslední třetině 19. století. Říšský zákon pro obecné školství ze 14. května 1869 (tzv. Hasnerův) je pro dívky nově zavedl jako povinný předmět, další podzákonné normy vymezily obsahy a metodiku vyučování i kvalifikační minima a postavení industriálních učitelek ve školském provozu. Pohled na pedagogické normativy, které předpokládaly striktní dodržování osnov předmětu, by měl doplnit exkurs do dobové beletrie určené dětem.

Mgr. Helena Dáňová, Ph.D., Ústav dějin umění AV ČR
Textil a jeho moc. Zručnost královských žen a jejich reprezentace pomocí textilu v období středověku v Čechách

Textilní materiál neodmyslitelně patřil k životu středověké společnosti a nabízí fascinující pohled na její kulturní, sociální a ekonomické aspekty. Luxusní textil vyjadřoval nejen společenské postavení své majitelky, sloužil jako nástroj vyjádření osobního vkusu a moci, ale byl i svědkem její zbožnosti a v neposlední řadě též tvůrčí schopnosti. Na základě zmínek v soudobé literatuře, archivních pramenech a pomocí dochovaných artefaktů se příspěvek pokusí zhodnotit, jakou úlohu hrál textil a umění výšivky v životě vysoce postavených žen, jakým způsobem se jeho pomocí prezentovaly a projevovaly své mecenášské aktivity.

Mgr. Nina Fárová, Ph.D. – PhDr. Miroslav Joukl, Ph.D. – RNDr. Mgr. Lucie Vítková, Ph.D.,
Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové
Krajka, místo, gender. Případová studie Krajčářských slavností ve Vamberku

Příspěvek vychází z etnografického výzkumu, který proběhl na Krajčářských slavnostech ve Vamberku v červnu 2024. Slavnosti navazují na dlouholetou tradici paličkované krajky, která je pro lokalitu typická, a kolektivní paměť spojená s krajčářstvím tak tvoří důležitou součást místní identity. Hlavním cílem příspěvku je představit, jak slavnosti a potažmo tradici krajčářství vnímají obyvatelé a obyvatelky a návštěvníci a návštěvnice festivalu. Příspěvek se bude věnovat především následujícím tématům: 1) význam krajčářských slavností pro život lokality a pro tradici krajčářství, 2) edukační role krajky, která se pojí s amatérským, profesionálním i uměleckým přístupem ke kraji, 3) genderovanost krajky, krajčářství i samotných slavností.

Mgr. et Mgr. Stanislava Fedrová, Ph.D., Ústav dějin umění AV ČR
„K údivu celého sela stkvěla se jména pracovnic na každé jejich práci“: Amálie Kožmínová

Učitelka ručních prací a kreslení, sběratelka lidových tradic či spoluautorka Renáty Tyršové (*Svéráz v zemích českých*, 1918) a posléze i spisovatelka, Amálie Kožmínová se v těchto svých rolích zajímala o ženskou zkušenost kreativity, projevující se v technikách vyšívání a tkaní. Chápala ji jako prostředek nejen ženské emancipace, ale i budování a emancipace komunity, a to především skrze zkušenost etnografky, fotografky a „aktivistky“ se situací Podkarpatské Rusi po válce. Vyšivačky prezentovala

na výstavách jako „autorky“ a jejich práci jako zprávu o schopnostech a možnostech tamního etnika. Zajímá mě i to, jak textilní tvorbu reprezentovala ve svých prózách z dvacátých a třicátých let nebo v autorské hře na motivy lidové slavnosti dívek k ukončení prací se lnem.

prof. Mgr. et Mgr. Marcin Łukasz Filipowicz, Ph.D., Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova
Arachnologická stopa v ještědských románech Karolíny Světlé

Příspěvek, který zkoumá propojení mezi tkaním a literárním textem v románech Karolíny Světlé, je inspirován feministickými literárními teoriemi Carolyn Heilbrunové a Nancy K. Millerové. Tkaní je zde vnímáno jako metafora ženského vyjadřování, vzdoru vůči mlčení a tvoření vlastního narativu. V cyklu tzv. ještědských románů – zejména ve *Vesnickém románu*, *Kříži u potoka* a *Nemodlenci* – Světlá překračuje tradiční lineární kompozici a vytváří složité, cyklické struktury, kde minulost, přítomnost a budoucnost splývají a vzájemně se ovlivňují. Autorka využívá opakování motivů, scén a postav, které fungují jako „očka“ literární tkaniny, propojené v precizní síti vztahů. Tato technika dodává jejím dílům vnitřní harmonii a zároveň odráží cykličnost lidského údělu. Proces „párání“ a nahrazování staré lineární struktury cyklickou tkaninou lze chápat jako projev ženské tvořivosti a emancipace, který inovuje realistický román 19. století.

Mgr. Karina Hoření, Institut slavistiky, Polská akademie věd
Koberce z Liberce. Ruční vázání koberců mezi českou a německou kulturou

Ve svém výzkumu se zabývám způsoby, jakými noví obyvatelé pohraničí nakládali s materialitou po německy hovořících obyvatelích. Jedním z komplexních příkladů je ruční vázání koberců, nejexkluzivnější produkce firmy Ginzkey Wollen und Teppichfabrik, která se transformovala do národního podniku TOKO. Pracné vázání koberců bylo doménou žen-dělnic. Zaměřuji se na způsoby, jak bylo tkaní koberců předáváno mezi starými a novými obyvateli ve Vratislavicích/Maffersdorfu – stalo se tak skrze praxi (některé německé tkadleny směly v Československu zůstat) i materiality – i české dělnice používaly původní stroje a vzory z 19. století. Kromě způsobů předání této tradice se zaměřuji i na její roli v kolektivní paměti – ačkoliv ručně vázané koberce byly vždy oslavovány jako chloubka továrny, náročná ženská práce nebyla připomínána ani před válkou, ani v socialistickém hospodářství, ani v současném vzpomínání. Pro tuto případovou studii tedy zatím existuje jen textil – materiální pozůstatek této praxe, jako text chápu právě svůj výzkum, který se snaží popsat produkci ručně vázaných koberců z perspektivy dělnic.

prof. Mgr. Lada Hubatová-Vacková, Ph.D., Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze
Sebezpyt, ideové ukotvení a víra v denících Marie Hoppe-Teinitzerové. Tkadlena mezi křesťanským socialismem a mystikou v první třetině 20. století

Marie Hoppe-Teinitzerová (1879–1960) se věnovala textilní práci a tkaní a byla ideově nejdůslednější členkou Artělu. Její tvůrčí činnost byla neustále „vyživována četbou“, jak sama opakovaně zmiňovala ve svých denících. Příspěvek bude vycházet právě z opory v deníkových záznamech, z nichž vyplývá, co konkrétně ji oslovilo při četbě teoretiků křesťanského socialismu (zejm. Ruskin), o jaké pojmy se opírala a k jakým myšlenkám se opakovaně vracela. Určité ideové ukotvení pro Teinitzerovou reprezentovala také metafyzická filozofie a „mystická studia“ jejího partnera, profesora Vladimíra Hoppeho. V příspěvku se pokusím zamyslet nad tím, jaká slovní interpretace může konvenovat pojetí textilní práce Marie Teinitzerové v návaznosti na její osobní zvědomění a zvnitřnění určitých úvah, které jsou doložitelné v denících nebo v dopisech. Budu sledovat jazyk, ideové ukotvení a víru tkadleny, metodologicky se přitom pokusím a rozbor některých částí deníkových záznamů (s oporou v literární teorii a psycholingvistice).

doc. PhDr. Alice Jedličková, CSc., Ústav pro českou literaturu AV ČR
Pénélope tká, štká... Psaní jako tkaní v prózách Daniely Hodrové

Připodobnění tvorby příběhu k „sprádání“ či psaní k tkaní textilie je založeno už v samotném jazyce. Logicky pak tento vztah nacházíme v sebereflexivním psaní, jež je podstatným rysem románové poetiky Daniely Hodrové. Ve studiích o díle této autorky byl už mnohonásobně zaznamenán, spolu s fungováním etymologicky blízkého pojmu tkáň a spřízněnými deleuzovskými pojmy *záhybu* a *rhizomu*. Ambicí tohoto příspěvku je proto rekonstruovat spíše spisovatelčinu „textilní mytologii“, tvořenou motivy, událostmi a příběhy tradovanými od antiky přes české 19. století až po současnost.

Mgr. Petra Ježková, Ph.D., Institut umění – Divadelní ústav
Zetlelé vlasy dávno pohřbených tkalcovských dědů a báb. Tkaní jako emblém sociálních změn v žití a psaní horalů

„Čím je sedlákovi pole, továrníkovi závod, obchodníkovi krám, tím je našemu chudému horalovi tkalcovský stav“, píše rodák z podorlického Pohoří Jan Voborník ve svém sugestivním literárním vyznání, dokládajícím formativní funkci tkalcovského stavu v rodinách horalů a také zásadní proměnu, jakou pro život tkalců znamenala industrializace. Tkalcovské řemeslo jako emblém sociálních změn v žití horalů budeme stopovat v literárních obrazech a otiscích tkalců nejen ve Voborníkově vzpomínce z Podorlicka, ale i těch z Vysočiny v poezii Františka Halase či z Podkrkonoší v dramatu Gerharta Hauptmanna.

Mgr. et Mgr. Tereza Jiroutová Kynčlová, Ph.D., Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova
Promlouvat (s) textilem

Přítomnost textilie, respektive textilní práce v příběhu plní již od antického Řecka funkci narativní figury, která konstruuje příběh ženských postav odlišně od postav mužských. Jak upozornila Heilbrun (1990), nezřídka funguje jako exprese příběhu, který nelze zcela jasně vyjádřit slovy či odvyprávět ve schématu logického narativního oblouku. Lze tedy tvrdit, že textilie reprezentuje skutečnost ze sféry nevyslovitelného a současně může v textech poukazovat na možnosti i limity zmocnění (empowermentu) společensky marginalizovaných osob, nejčastěji však žen. Ve svém příspěvku vycházejícím z pozic feministické literární teorie toto teoretické východisko představím na příkladech kanonických textů (Perrault, Erben, Němcová, Gaiman), jakož i současné filmové tvorby (Neubauer – *The Woolly Wolf*; Beristain – *Ruido*). Šití a vyšívání v nich představuje „okna“ do příběhů, které není možné v kontextu androcentrických struktur jazykem a textem reprezentovat ani je (vy)slyšet, ale jejichž existence se do naší kultury „vlamuje“ alternativními, genderovanými prostředky.

PhDr. Lenka Jungmannová, Ph.D., Ústav pro českou literaturu AV ČR
Uzel jako symbol děje: textilní materialita v animovaných filmech Hermíny Týrlové

Tkaní je spojování osnovních a útkových vláken křížením. Materiálová podstata loutkových filmů Hermíny Týrlové, kterou se bude příspěvek zabývat, by se však dala označit spíše jako vinutí, v němž vlákno samo vyjevuje svou paradoxní povahu: vlivem vnějšího působení se kroutí (ať už okolo pevného podkladu, nebo bez něj – což je případ Týrlové loutek/figurek bez zjevného vodění), ale zároveň se tomuto tlaku vzpěčuje, z čehož pak vyrůstá dramatické napětí, narativní potenciál a prostřednictvím takzvaných triků i pohyb, rytmus a osobitý styl režisérčiných animovaných filmů. Tato situace neodkazuje přeneseně jen k filmovému pásu jakožto nosiči záznamu filmového obrazu (který zachycuje umělecky zpracovaný lidský pohyb či nějaký jeho výsledek, jako právě v těchto filmech), ale především odkazuje k podstatě dramatického konfliktu coby „sporu“ jedince sama se sebou, který takto může vstupovat – a vstupuje – do dialogu s druhými postavami.

Mgr. Pavla Kokaislová, Ph.D., Nemocnice Na Pleši

Terapeutický význam tvoření s textilem a textem – spojení smysluplné činnosti a emoční podpory pacientů

Textil a text – dvě slova, která sdílejí společný latinský původ (*texere*, „tkát“), představují jedinečnou možnost propojení fyzické a duševní činnosti v rámci terapeutických programů pro pacienty. Nabídka tvořivých dílniček a dalších programů je určena pacientům nemocnice hospitalizovaným na onkologii, plicním a rehabilitačním oddělení, ale i pacientům, kteří po hospitalizaci dochází už pouze na ambulantní kontroly.

Textilie a texty jsou prostředky vyprávění a sebevyjádření, které mohou být léčivé. Textilní práce, jako je šití nebo vyšívání, zahrnují opakované pohyby, které mají uklidňující efekt a podporují relaxaci. Proces tkaní nití či tvoření vzorů umožňuje pacientům doslova „tkát“ svůj příběh, což jim dává příležitost vizuálně ztvárnit své emoce a myšlenky. Podobně tvorba textu, ať už psaní básní, vzpomínek či deníkových záznamů, poskytuje prostor pro reflexi, uvolnění vnitřního napětí a nalezení smyslu i v těžkých situacích.

prof. PhDr. Lubomír Konečný – PhDr. Tomáš Murár, Ph.D., Ústav dějin umění AV ČR **Zrcadlo (dobrého) tkaní. Od Platóna přes Foucaulta k Velázquezovi**

Není pochyb o tom, že jedno z nejvýznamnějších znázornění tkaní a s ním souvisejících činností představují *Las Hilanderas* Diega Velázqueze z roku 1657 – obraz žen v okamžiku jejich ponoření se do ručních prací: může jít jednak o formálně rafinovanou kompozici oslavující malířství jako svobodné umění, o alegorii tkaní, o politickou metaforu, či o „reprezentaci reprezentace“. I přes tuto rozmanitost je ale zjevné, že jádro interpretací představuje samotná ruční práce jakožto zrcadlení scény v pozadí, ať již jako malované nebo konceptuální hry pro diváka a s divákem. Příspěvek se proto zaměří na spojení těchto interpretací v konfrontaci konceptualizace zrcadla jako proměny reprezentace v polovině 17. století, jak ji poprvé vysledoval Michel Foucault. V tomto ohledu příspěvek nabídne novou interpretaci Velázquezova obrazu a s tím i významu tkaní jako ikonografického motivu novověkého malířství.

Mgr. Johana Lomová, Ph.D. – Mgr. Veronika Rollová, Ph.D., Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze

Mezi domácí výrobou a průmyslovou produkcí. Radikálně emancipační potenciál ženské práce v prvních desetiletích státního socialismu

Po roce 1945 řada nových institucí na poli textilního průmyslu využívala lidovou tradici k vytváření nové vizuality. Jako aktérky se ženy v popsaném procesu prosadily častěji než v jiných oblastech umělecké a řemeslné práce. Studentky UMPRUM se sice v souladu se stereotypní představou hojně věnovaly ruční práci, nešlo ale o prosté kopírování existujících vzorů. Často překračovaly do sféry umění a jejich prvořadým úkolem bylo podílet se na zavádění nových způsobů výroby, které měly díky technologickým inovacím osvobodit ženu a umožnit strojovou výrobu kvalitních látek. V příspěvku se zaměříme na význam textilu v rámci uměleckoprůmyslového vzdělávání se zvláštním zřetelem k genderovým aspektům.

Mgr. Pavla Machalíková, Ph.D., Ústav dějin umění AV ČR **Dykyta nebo grosgrain? Josef Mánes, vyšivačky a ženská práce**

Průzkum pozice vyšívání po polovině 19. století skrze vztah Josefa Mánesa k této technice a zamyšlení nad tím, zda mohl nějakým způsobem přispět k proměně paternalizačního mužského pohledu na tuto práci.

Mánes jednu ze svých prestižních zakázek (spolkový prapor čtenářského spolku Rastislav v Blansku, 1864) navrhl pro techniku vyšívání. Ze způsobu, jakým se o ni zajímal (výběr materiálů podle požadavků vyšivaček; kladné hodnocení vyšívání výrobků žen), lze usuzovat, že si této „ženské práce“ cenil a že k této produkci přistupoval bez paternalizačních postojů. Otázka je, jaké mohl mít výběr techniky širší souvislosti? Mimo vlastní zájem o moravské kroje a pečlivou dokumentaci jejich vyšívání částí v jeho krojových studiích lze poukázat na to, že Mánes se v okruhu Wankelovy rodiny v Blansku účastnil řady diskuzí, včetně „etnografických“; Vlasta Wankelová, provdaná Havelková, byla také v osmdesátých letech v Olomouci iniciátorkou aktivit spojených s vyšíváním okolo časopisu *Náš kraj* a s prvními výstavami výšivěk.

Mgr. Linda Muchová, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova
Stéphane Mallarmé jako Miss Satin mezi textem a textilem

Etablování profesionální módní tvorby *haute couture* v druhé polovině 19. století bylo prakticky výlučně mužskou záležitostí (což neplatilo pro předchozí etapy oděvní tvorby). Ztělesněním maskulinního diktátu v dámské oděvní tvorbě byl Frederick Worth (1825–1895), jehož praktiky i chování k zákaznicím zanechaly výraznou stopu v dobové publicistice i beletrii (Taine, Zola). Na tomto pozadí je zajímavé číst módní publicistiku symbolistického básníka Stéphana Mallarmého, který editoval a převážně také sám psal časopis *La Dernière Mode*. Mallarmé se na stránkách časopisu proměňuje do ženských postav, aby skrze ně učil své čtenářky samostatně přemýšlet, chápat a prožívat módní oděv.

PhDr. Alena Nachtmannová, Ph.D., Národní památkový ústav
Chvála ženy statečné. Textilní práce v každodenním životě žen raného novověku

Biblická Chvála ženy statečné představovala i v raném novověku typ ideální ženy oplývající zbožností, dobročinností a pracovitostí, přičemž právě posledně jmenovaná vlastnost se z velké části vztahovala k práci s textilem – předení, příprava a údržba oděvu členů rodiny i služebnictva, dohled nad výrobou látek, případně prodej tkanin i příze vyplňovaly velkou část všedního dne nejen měšťanek a venkovanek, ale i šlechticů. Jemné ruční práce byly zejména ve vyšších společenských vrstvách formou uměleckého vyžití i disciplinace žen a dívek. Uvedené problematice se bude předkládaný příspěvek věnovat na základě písemných pramenů osobní (korespondence) i institucionální povahy (např. pozůstalostní inventáře).

prof. Mgr. Martina Pachmanová, Ph.D., Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze
Textil jako matérie, myšlenka a protest

Když před téměř sto dvaceti lety pedagožka Gabriela Pfeiferová publikovala svou *Methodiku ručních prací ženských* (1906), v historicky laděném úvodu rozpracovala pozoruhodnou apologii ženských ručních prací spojených s textilem coby základem lidské tvořivosti a sociálních vazeb mezi jednotlivci i komunitami. Opírajíc se o mimo jiné o teorii Gottfrieda Sempera, demonstrovala textilní výrobky jako nejstarší památky lidského umění spojené nejen s tkaninou, ale též s textem a písmem (tedy s komunikací), nejen s matérií, ale též s myšlením (tedy s intelektem a představivostí), nejen s ochrannou funkcí a povrchní dekorací, ale v některých dějinných etapách též s „vysokým“ uměním. Trvalo nicméně více než další půlstoletí, než se textilní práce definitivně vymanila z pozice služebné, okrasné, funkční a anonymizované činnosti spjaté s domácí sférou, folklorem nebo nezápadními kulturami. Rehabilitace ženské rukodělné tradice (vyšívání, krajkářství, tkaní, patchworku atd.), s níž přišly umělkyně na začátku sedmdesátých let minulého století, se nesla v duchu využití hapticky bohaté materiality textilu jako subverzního nástroje k narušování genderové dělby prostoru a práce, k destabilizaci hierarchie uměleckých oborů a v neposlední řadě k vytváření komunitních platform založených na spolupráci a kolektivní signatuře spíše než na konkurenci a individualismu. Podobně důležité se následně staly „umění vlákna“ (*fiber art*) a řemeslné textilní techniky pro formování queer

estetiky a emancipaci LGBTQ+ umělců a umělkýň. Příspěvek se bude soustředit na historické i současné podoby textilního umění jako protestu proti patriarchálním, heteronormativním a zhusta k přírodě bezohledným mocenským strukturám.

Mgr. Lenka Panušková, Ph.D., Ústav dějin umění AV ČR

Textilní umění v ženských středověkých kláštorech: funkce, význam, interpretace

Příspěvek představí prostředí ženských klášterů, jejichž obyvatelky se kromě povinné modlitby aktivně věnovaly textilním pracím. Na konkrétních příkladech se zaměřím na teoretické aspekty textilních výtvorů zejména z českých ženských klášterů a na jejich výsadní postavení pro středověkou společnost, která pod vlivem teologických debat vnímala ženu primárně jako původkyni všeho hříchu. Přitom textilní produkty ženských komunit byly využívány v první řadě v rámci liturgie (ornáty, antependia, ad.). Jak se středověk vyrovnával s touto ambivalencí a jakou odezvu vyvolávaly textilie u publika?

Mgr. Vendula Rejzlová, Ph.D., Ústav pro českou literaturu AV ČR

Oráčovo a Ludvíkovo tkaní – orání – psaní – hádání: metafora a identity

Metafora spisovatele ve dvou pozdně středověkých bohemikálních dialozích jakožto tkalce ve staročeském *Tkadlečkovi* (asi 1409) a oráče v raně novohornoněmckém *Ackermannovi aus Böhmen* (asi 1400) vedla k tradičnímu pojmenování obou mužských disputérů. Zatímco vdovec „Oráč“ disputuje s panem Smrt(i) (*Herre Tot*), žalobníku, „tkadlečkovi“ Ludvíkovi trpělivě odpovídá na jeho nářky neutrální (to) Neščestie. Přitom je činnost tkaní archetypálně spjata s ženstvím. Příspěvek si klade otázku, zda se v symbolice Tkadlečkovy přezdívky, kterou ho s nádechem ironie oslovuje Neščestie, neskrývá víc než pouhá metafora, a to vzhledem k celkové výstavbě textu v komparaci s *Ackermannem*.

Mgr. Kamila Schewczuková, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova

***Bez vyšívania by som nemohla písať. Čepiec* Kataríny Kucbelové v kontextu konceptů femininní poetiky**

V současné slovenské literatuře konstatovala literární kritika genderově podmíněné „folklorně-mytické“ tendence. Jako prototyp tohoto folkloristického fenoménu vystupuje autobiografická literární reportáž básničky Kataríny Kucbelové *Čepiec* (2019). V sebereflexivním „tканém textu“ je proces psaní usouvztažen s praxí vyšívání čepce a jejich vznikání se vzájemně podmiňuje. Analogie vyzdvihuje taktilní povahu psaní, z něhož se stává ruční práce svého druhu. V návaznosti na vybrané koncepty femininních poetik (arachnologie Nancy Miller, écriture feminine Hélène Cixous, jinové psaní Daniely Hodrové) příspěvek pojedná sebeutváření femininní identity subjektu prostřednictvím ručních prací.

Mgr. Věra Soukupová, Ph.D., Ústav pro českou literaturu AV ČR

Mluvu, pláč a předání vložil Bůh do ženy. Narativní a obrazová subverze u Kristiny Pisánské

Kristina Pisánská byla literárně činná počátkem 15. století. Ojedinělost jejích aktivit coby ženy-literátky ji nutně vedla k tematizaci tradičních ženských rolí a podílu žen na společenském uspořádání. Etymologická souvislost mezi textem a textilem jí přitom umožnila nejen sestavit soubor argumentů směřujících ke kritice vylučování žen z veřejného dění, jejich „domestikace“, ale rovněž vybudovat si legitimitu pro vlastní práci. V příspěvku budu analyzovat strategie, jejichž prostřednictvím tyto představy sdělovala svému čtenářstvu: především osobní interpretaci historických příkladů, jejich rekontextualizaci a specifický ikonografický jazyk.

Mgr. Veronika Soukupová, Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze
Hmatové a vizuální senzace. Textilní struktura, její diskursivní uchopení a fotografická reprezentace v souvislostech středoevropské avantgardy

Východiskem případové studie jsou dva texty z počátku třicátých let, jejichž autorkami jsou textilní výtvarnice, spolupracovnice a příslušnice avantgardního hnutí Jaroslava Vondráčková a Otti Berger, v té době vedoucí textilního ateliéru Bauhausu. Oba články publikované v československém tisku – jeden v časopisu *ReD*, druhý v časopisu *Panorama* – rozvíjí pozoruhodnou metodologii přístupu k textilní tkanině, její struktuře a „faktuře“ za doprovodu detailních makro fotografií poplatných estetice nové věcnosti (*Neue Sachlichkeit*). Na základě analýzy obsahové, textové a obrazové složky obou článků studie poukáže na vztah textilu, textu, fotografie a architektonického prostoru v prostředí avantgardy s vazbou na Bauhaus a s oporou v příslušných teoriích upozorní na specifickou přemýšlení nad textilním vyjádřením, jeho vlastnostmi, způsoby produkce a distribuce.

Mgr. Radka Stahr, Ph.D., Filozofická fakulta, Univerzita Karlova
Tradiční textilie ve Skandinávii: mezi národní identitou, ekologickou udržitelností a politickým protestem

Tradiční textilie jsou ve Skandinávii nejen estetickým artefaktem, ale i nositelem hluboké kulturní identity a pionýry environmentální udržitelnosti. Především pro Nory a Švédy představují kroje společenské oblečení pro různé oficiálních i rodinné události, čímž se intenzita využití těchto textilií výrazně liší od uplatnění v jiných evropských kulturách. V přednášce budou představeny tradiční skandinávské oděvy, jako je např. norský *bunad*, a to v kontextu jejich symbolu národní, respektive regionální hrdosti a zároveň s propojením k příběhům, které v sobě nesou. Zvláštní pozornost přitom bude věnována sámskému oděvu *gákti* a textilním dílům sámské umělkyně Britty Marakatt-Labby, která ve svých výšivkách propojuje sámskou mytologii a historii se současnými politickými a environmentálními protesty.

Mgr. Ema Šimková, Ph.D., Filozofická fakulta, Univerzita Palackého
Text a textil v životě Madelaine Jüngling

Jméno Madelaine Jüngling (1802–1875) je v současnosti dávno zapomenuto. Přesto má smysl si její životní příběh znovu připomenout, neboť ve své práci „text“ a „textil“, zmiňované v názvu kolokvia, spojovala. Tato dcera řemeslníka z Vídeňského Nového Města a později manželka vojenského důstojníka a matka čtyř dětí je autorkou několika publikací věnovaných návodům k ručním pracím. Cílem příspěvku bude rekonstruovat pomocí metod mikrohistorie průběh jejího života, zmapovat její dílo a pokusit se odpovědět na otázku, jakou roli v jejím životě psaní těchto příruček hrálo.

doc. Mgr. Marie Škarpová, Ph.D., Filozofická fakulta, Univerzita Karlova
Kužel a přeslice nejlépe ženám sluší. Ženské textilní práce v českých preskriptivních spisech pozdního 16. století

Příspěvek se zaměří na české preskriptivní spisy pozdního 16. století psané muži, jež konstruují ideál křesťanské vdané ženy a spojují ho se specifickými normativy ctností a povinností, založenými na postulátu předurčenosti ženy k domácím pracím. Primárním cílem příspěvku bude analýza strategií, jimiž jsou v těchto textech konstruovány binární kategorie ženské a mužské práce a textilní činnosti definovány jako přirozeně ženská práce. Součástí analýzy textových strategií, jimiž je textilní práce spojována s feminním genderem manželky a hospodyně a zároveň definována dichotomie špatného a správného ženského vztahu k textiliím, bude též studium estetizace nástrojů textilních prací jako pravých ozdob křesťanské ženy.

MSc. Denisa Tomková, PhD., Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova
Craftivismus v súčasnom umení v postsocialistickom stredoeurópskom regióne

Príspevok sa bude zaoberať tým, ako umelkyne v postsocialistickom stredoeurópskom regióne využívajú textilné remeslá na komunikáciu feministických, politických, environmentálnych alebo marginalizačných tém, čomu sa v miestnom kontexte napriek rastúcemu záujmu angloamerických akademických kruhov (Buszek 2011, Black a Burisch 2020, Sanders-Bustle 2022) doposiaľ venovala len malá pozornosť. Textilná tvorba bola v dejinách umenia historicky považovaná za nízke umenie, ale súčasné umelkyne povyšujú tento žáner na vysoké umenie a zároveň upozorňujú na kontext materiálnych a sociálnych požiadaviek na tvorbu. Pojem „craftivismus“ vystihuje opätovné využitie tradične považovaných „ženských záľub“ na podporu sociálnej zmeny (Grayson 2021). Tento príspevok bude sledovať konkrétne témy a aspekty craftivismu v danom regióne prostredníctvom analýzy tvorby súčasných umelkýň (Małgorzata Mirga-Tas, Emese Benczúr, Silvi Naçi, Sráč Sam, Jelisaveta Rapaić, Marie Tučková, Ivana Šáteková alebo Ksenia Bilyk).

Mgr. Hana Vorlová, Ph.D., Fakulta umění, Ostravská univerzita
***Cum sororibus adnectunt* / Když sestry vyšívají**

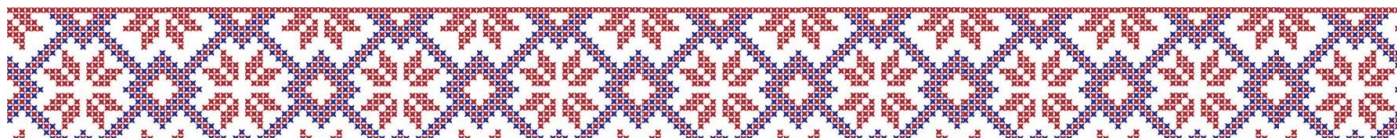
Středověké Chebské antependium patří k nejzajímavějším příkladům religiózní korálové výšivky dochované na našem území. Badatelská obec se dosud zabývala převážně jeho neoddiskutovatelnou uměleckohistorickou hodnotou a historickým pozadím. Pozornost byla po právu věnována stylovému i ikonografickému rozboru tohoto v našich podmínkách unikátního umělecko-řemeslného díla, ale k jeho tvůrkyním příliš přihlíženo nebylo. Ve svém příspěvku se budu mj. zabývat dalšími – dosud víceméně opomíjenými – aspekty této ojedinělé kolektivní výšivky a pokusím se o její včlenění do dlouhé řady kolektivních/ participativních rukodělných artefaktů (ve střeoevropském kontextu) od středověku do současnosti.

Mgr. et Mgr. Vratislav Zervan, PhD., Ústav dejín umenia, Slovenská akadémia vied
Šat pre svätca. Textilné a literárne „pletenje“ srbských despotiek počas krízy

Faktický rozklad Srbského kráľovstva po páde Smedereva v roku 1459 dôsledkom vojenského nátlaku osmanských Turkov priviedol členov vládnuceho rodu Brankovičov do stavu stálej neistoty a krízy, ktorá trvala takmer ďalšie polstoročie. Príspevok odhaľuje, ako na túto situáciu reagovali ženské predstavitelky vládnuceho rodu. Okrem rozsiahlej donátorskej činnosti, ktorá podporovala nielen existujúce kláštory, sa venovali aj zakladaniu nových religiózných centier. Príspevok sa sústreďuje nielen na liturgický odev s multimodálnymi komunikátmi zhotovený srbskými despotkami, ale aj na ich literárnu činnosť, ktorá sa upína predovšetkým na hagiografické motívy, no obsahuje taktiež nostalgické prvky.

Bc. Krystsina Zhuk, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova
Stitching New Belarus: Folk Embroidery Art as Resistance Strategy Against Authoritarian State

This lecture examines the political use of Belarusian embroidery in the context of the 2020–2021 protests in Belarus. Despite state repression, unconventional resistance tactics – such as using traditional textiles for artistic political expression – have persisted. Focusing on Rufina Bazlova's embroidery projects, the lecture discusses how folk embroidery art can challenge authoritarian state in sustainable, non-heroic ways when direct political expression is not possible, offering an alternative to normative masculine notions of resistance that emphasize short-lived heroic acts. Additionally, it considers the influence of collective embroidery art-making on protesters ' lives in the post-2020 context of ongoing political repression, activist frustration, and forced migration.

Off-program

Zlata Lamrová

Vystudovala Střední průmyslovou školu textilní v Jihlavě a Školu uměleckých řemesel v Brně, obor malba. Na Vysoké škole uměleckoprůmyslové absolvovala ateliér designu obuvi a doplňků. Pracovala jako módní návrhářka oblečení a doplňků. Ve své volné tvorbě spojila textilní tvorbu a malbu, například ve výrazné kolekci textilních broží v podobě brouků, ať už pečlivě kopírujících entomologický atlas nebo vytvořených jen podle vlastní fantazie. Začala se také věnovat výšivce: nejprve jí zdobila oblečení, poté tvořila samostatné vyšívání obrazy. Pochází z malé vesničky na Vysočině, a proto je jejím stálým námětem příroda. Zachycuje její prchavost a pomocí výšivky „kreslí a maluje“ jehlou: nejen květiny ve váze, ale i jejich uvadání a usychání. Na cestách vyšívá své zážitky na staré utěrky. Vyšívá přímo na poli či zahradě, aby zachytila atmosféru okamžiku, podobně jako impresionisté. Tradiční rukodělná technika tvořená ženami a určená primárně k dekorativním účelům se tak v jejím pojetí mění v prostředek jedinečného autorského výrazu.

<https://www.zlatalamrova.cz>

<https://www.facebook.com/zlatkalamrova>

<https://www.instagram.com/lamrovazlatka/>

Mariana Novotná

Absolventka pražské konzervatoře Duncan Centre a lektorkou současného tance, její tvůrčí činnost však vždy přesahovala hranice tanečního umění směrem k textilu a kostýmu. Výrazným aspektem jejího uměleckého přístupu je láska k folkloru a lidovým tradicím, které vnímá nejen jako kulturní dědictví, ale jako živý inspirační zdroj pro současné umělecké formy. Věnuje se „Divoké výšivce pro klidnou mysl“ – svobodné intuitivní formě vyšívání, která jednotlivci nabízí uklidnění mysli a současně vytváří příležitosti ke sdílení, vzájemnosti a dialogu mezi lidmi z různých prostředí. Tato komunitní setkání jsou jednou z podob lokálních kulturních aktivit v pražském Suchdole, jež Mariana Novotná iniciovala v rámci spolku Radost – spolek pro okrasu Suchdola a zábavy společenské; participuje také na kulturním programu festivalu Slon. Ve své tvorbě tak propojuje umění, řemeslo a komunitní život s důrazem na sounáležitost a radost ze společného tvoření.

<https://www.facebook.com/p/Radost-spolek-pro-okrasu-Suchdola-a-zábavy-společenské-100089567990153/>

<https://www.facebook.com/FESTIVALSLON>

Kundycrow

Ľudovotvorivá skupina Kundy Crew vznikla v roku 2010 ako neformálne zoskupenie nahnevanych dievčat, ktoré sa rozhodli zobrať svojim starým mamám aj tú poslednú zábavku – a začali vyšívať. Vo svojej tvorbe sa vyjadrujú k postaveniu a chápaniu žien a ich potrieb v súčasnej spoločnosti, k aktuálnej politickej situácii, venujú sa témam feministickým, antifašistickým, vážnym aj vtipným. Križiková výšivka ako tradičná technika, ktorú si na zaznamenávanie svojich posolstiev zvolili, v sebe nesie určitý konzervativizmus. V spojení s textom, s údernými heslami či upravenými porekadlami sa však stáva nositeľkou radikálnych posolstiev a pomáha vytvárať novú tradíciu, ktorá nie je založená na predsudkoch a stereotypoch. Svoje diela vnímajú ako kolektívne a tak ich aj označujú, vyhlasujúc „anticopyright“.

<https://www.facebook.com/KundyCrew>

<https://www.instagram.com/kundycrow>